

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
POLICIJSKA AKADEMIJA "PRVI HRVATSKI REDARSTVENIK"
VELEUČILIŠTE KRIMINALISTIKE I JAVNE SIGURNOSTI

HRVATSKI INSTITUT ZA POVIJEST

Znanstveno - stručni skup

POVIJEST REDARSTVA NA HRVATSKOM PROSTORU OD NAJSTARIJIH VREMENA DO DANAS

24. travnja 2024. – Policijska škola "Josip Jović"

Izložba

POVIJEST POLICIJE NA HRVATSKIM PROSTORIMA OD 9. STOLJEĆA DO DANAS

(kroz Zbornike i Zbirke zakona, Službene listove FNRJ i SFRJ, Narodne novine te izdanja Ministarstva unutarnjih poslova)

H R V A T S K I
i n s t i t u t z a
P O V I J E S T

Hrvatski institut za povijest
Policijska akademija „Prvi hrvatski redarstvenik“
Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti

Znanstveno – stručni skup
**POVIJEST REDARSTVA
NA HRVATSKOM PROSTORU OD
NAJSTARIJIH VREMENA DO DANAS**

Zagreb, 24. travnja 2024. - Policijska škola „Josip Jović“

Organizacijski odbor:

Miroslav AKMADŽA (Hrvatski institut za povijest, Zagreb)

Josip ČELIĆ (Policijska akademija „Prvi hrvatski redarstvenik“, Zagreb)

Hrvoje ČAPO (Hrvatski institut za povijest, Zagreb)

Darjan GODIĆ (Hrvatski institut za povijest, Zagreb)

Željko KARAS (Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, Zagreb)

Zlatko KUDELIĆ (Hrvatski institut za povijest, Zagreb)

Silvija PEJAKOVIĆ – ĐIPIĆ (Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, Zagreb)

Ante ORLOVIĆ (Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, Zagreb)

Gordan RAVANČIČ (Hrvatski institut za povijest, Zagreb)

KNJIGA SAŽETAKA

SADRŽAJ

PLENARNA IZLAGANJA	1
Ante Orlović; Željko Mršić; Dušan Milivojević, VELEUČILIŠTE KRIMINALISTIKE I JAVNE SIGURNOSTI. POVIJEST, SADAŠNJOST I BUDUĆNOST	2
Stipica Grgić, ORGANIZACIJA HRVATSKIH GRADSKIH POLICIJA U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI	3
Jakša Raguž, OD POSEBNIH JEDINICA MILICIJE DO SPECIJALNIH JEDINICA POLICIJE - OSNUTAK I RAZVOJ SPECIJALNE POLICIJE TIJEKOM DOMOVINSKOG RATA 1990. - 1995. GODINE	4
SAŽETCI IZLAGANJA	5
Ivan Marjanović, JAVNI RED I SIGURNOST U STATUTIMA SREDNJOVJEKOVNIH I RANONOVOVJEKOVNIH DALMATINSKIH KOMUNA	6
Gordan Ravančić, KACAMORTI - ZDRAVSTVENI DJELATNICI ILI REDARSTVENICI PREDMODERNOG DUBROVNIKA	7
Alexander Buczynski, SEREŽANSKI ČUVARI HRVATSKE GRANICE	8
Vedran Klaužer, POMORSKI SEREŽANI U 18. I 19. STOLJEĆU – ZAČECI HABSBUŠKE POMORSKE POLICIJE NA JADRANU	9
Juraj Balić, VOJNA ULOGA I ORGANIZACIJA SEREŽANA U SKLOPU LIČKE PUKOVNIJE .	10
Antoaneta Mjeda, POVIJEST POLICIJE NA HRVATSKIM PROSTORIMA OD 9. STOLJEĆA DO DANAS (KROZ ZBORNIKE I ZBIRKE ZAKONA, SLUŽBENE LISTOVE FNRJ I SFRJ, NARODNE NOVINE TE IZDANJA MINISTARSTVA UNUTARNJIH POSLOVA).....	11
Željko Karas, OVLASTI ZA KRIMINALISTIČKO ISTRAŽIVANJE U ZAVODU REDARSTVENIH AGENATA IZ 1885.	12
Danijel Vojak, ONI SU PRAVA MUKA I POKORA ILI IZ POVIJESTI ODNOSA REDARSTAVA PREMA ROMIMA U BANSKOJ HRVATSKOJ	13
Silvija Pejaković-Đipić, MIZLEROVA POTRAŽNA SLUŽBA IZ 1909. – KRIMINALISTIČKA TAKTIKA NEKAD I DANAS	14
Višnja Lachner; Jelena Kasap, REDARSTVENA DJELATNOST U SLOBODNOM I KRALJEVSKOM GRADU OSIJEKU KRAJEM 19. I U PRVOJ POLOVICI 20. STOLJEĆA	15
Marko Vukičević, DJELOVANJE ZAGREBAČKE GRADSKJE REDARSTVENE STRAŽE TIJEKOM PRVOG SVJETSKOG RATA 1914. – 1918.).....	16
Ira Beck, MILAN MIZLER – EX PRIVATA	17
Marijan Jozić; Ivan Crnjac, REDARSTVO NA PODRUČJU HRVATSKE IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA	18
Vladimir Gejger, HRVATSKA KRIMINALNA SKUPINA KRIVOTVORITELJA NOVCA U BLEDU I ZAGREBU 1920. GODINE I DJELOVANJE SLOVENSKEG I ZAGREBAČKOG REDARSTVA U OTKRIVANJU I UHIĆENJU KRIVOTORITELJA	20
Mario Stipančević, JANKO BEDEKOVIĆ – SKICA BIOGRAFIJE „NAJOPASNIJEGA“ ZAGREBAČKOG POLICAJCA	21

Davor Kalem, NASTANAK I DJELOVANJE ŽANDARMERIJE NA PODRUČJU BANOVINE HRVATSKE.....	22
Davor Kovačić, REDARSTVO U NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ (NDH).....	23
Nikica Barić, O SLUŽBI JAVNE SIGURNOSTI I NARODNOJ MILICIJI FEDERALNE DRŽAVE/NARODNE REPUBLIKE HRVATSKE, 1944.-1946.....	24
Dražen Kralj; Mile Klanac; Josip Medved, TERITORIJALNA PODJELA I ORGANIZACIJA OPERATIVNOG RADA SUP-a ZAGREB 1967. - 1969.....	25
Janja Sekula Gibač, DJELOVANJE POLICIJSKIH POSTAJA I DIJELA POLICAJACA SRPSKE NACIONALNOSTI NAKON VIŠESTRANAČKIH IZBORA 1990. GODINE - PRIMJER ZAPADNE SLAVONIJE	26
Darjan Godić, NASTANAK, USTROJ I DJELOVANJE MILICIJE POBUNJENIH SRBA U LICI 1991. – 1995.....	27

PLENARNA IZLAGANJA

Ante ORLOVIĆ

Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti
Zagreb

Željko MRŠIĆ

Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti
Zagreb

Dušan MILIVOJEVIĆ

Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti
Zagreb

VELEUČILIŠTE KRIMINALISTIKE I JAVNE SIGURNOSTI. POVIJEST, SADAŠNJOST I BUDUĆNOST

Davne 1971. godine, u povijesnom kontekstu tzv. hrvatskog proljeća, osnovana je Viša škola za radnike unutrašnjih poslova u Zagrebu. Nastala je pod vrlo zanimljivim okolnostima i zamišljena kao Viša škola u kojoj bi se školovali policijski rukovoditelji iz cijele tadašnje Jugoslavije s obzirom da je pet godina ranije „ukinuta“ Viša škola unutrašnjih poslova u Beogradu koja je do tada imala tu ulogu. Od svog osnutka do danas VKJS je prošlo brojne tranzicije, uspone i padove, sve do današnjeg ustrojbenog oblika definiranog posljednjom „sistematizacijom“. Budućnost Veleučilišta vidimo u širenju na nove studije i studijske programe, u prvom redu na studij „Javne sigurnosti“, što bi Veleučilištu osiguralo vodeću ulogu u školovanju kriminalista ali i najširem spektru zaposlenika u sektoru javne sigurnosti.

Stipica GRGIĆ

Hrvatski institut za povijest

Zagreb

ORGANIZACIJA HRVATSKIH GRADSKIH POLICIJA U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI

Ulaskom u novu jugoslavensku monarhističku zajednicu dotadašnje su gradske policije bivše Hrvatske-Slavonije-Dalmacije ušle gotovo u neizmijenjenom sastavu, zadržavši u nadolazećim godinama u grubim crtama svoj dotadašnji djelokrug rada, dok su na periferiji oružničke postrojbe (načelno) zamijenjene žandarmerijskima. Gradske policijske uprave u hrvatskim su krajevima 1918.-1928. zadržale svoj poseban status, na razmeđu između državnih i regionalnih vlasti koje su im davale generalne naredbe za postupanja te samoupravnih gradskih vlasti koje su morale osiguravati sredstva za plaće policijskih organa te osigurati smještaj za njihove službene prostorije. U jeku Šestosiječanjske diktature, 1929-1935., u kojoj je ideja državnog centralizma i nacionalnog jugoslavizma doživjela svoj vrhunac, državna je vlast odlučila dodatno usustaviti rad gradskih policijskih vlasti, davši im raznim zakonima, uredbama i pravilnicima uniformiraniji izgled na teritoriju cijele države, veći djelokrug rada u odnosu na onaj dotadašnji, ali ih je uz to izravnije podvrgnula svojim naporima. U tu svrhu su posebice tokom 1929. i 1930. doneseni propisi kojima su u sjedištima tadašnjih banovina formirane uprave policija, kao više policijske vlasti, u relativno rečeno manjim gradovima uspostavljena predstojništva gradskih policija, dok su u pograničnim zonama osnažena tzv. predstojništva željezničkih i parobrodarskih policija.

Teza koju ćemo iznijeti u ovom izlaganju, nastala analizom zakonskih tekstova i objavljenih stručnih osvrta u ovo doba, je da su hrvatski gradovi, koji su rasli teritorijalno i po broju stanovnika te su imali problema sa sve raširenijim nadzornim, prekršajnim i kriminalnim aktivnostima, ovim reformama zapravo izgubili neke samoupravne prerogative u korist režima kojem je bilo bitno da policija pod potpunim nadzorom državnog centra uniformirano provodi kontrolu građana. To je osobito vidljivo u nadzoru policije nad djelovanjem pojedinaca i grupacija čije je djelovanje ocjenjeno pogubnim za opstojnost režima, poput HSS-ovaca, komunista ili pripadnika ustaškog pokreta. Uz određene manje izmjene ovako usustavljene policijske vlasti djelovale su sve do vojnog raspada Kraljevine Jugoslavije u travnju 1941. godine.

Jakša RAGUŽ

Hrvatski institut za povijest

Zagreb

**OD POSEBNIH JEDINICA MILICIJE DO SPECIJALNIH
JEDINICA POLICIJE - OSNUTAK I RAZVOJ SPECIJALNE
POLICIJE TIJEKOM DOMOVINSKOG RATA 1990. - 1995.
GODINE**

Na temelju arhivskog gradiva, stručne literature, historiografskih djela te tiskovina MUP-a u djelu se prikazuje tijek razvoja milicijskih/policijskih postrojbi za posebne namjene, od 1970-tih godina do kraja Domovinskog rata. Političke i društvene krize, te prijetnja oružane intervencije političkih disidenata naveli su komunističke vlasti na ustrojavanje posebnih jedinica milicija. Izbijanje velikosrpske pobune 1990. godine ukazalo je potrebu za postojanjem oružane formacije koje će spriječiti širenje pobune. Kako je zakonska regulativa omogućavala njihov nastanak samo u okviru MUP-a, od rujna 1990. do rujna 1991. nastaje 30-ak postrojbi za posebne namjene pod nazivom posebnih jedinica policije. One koje su nastale na razini Republike Hrvatske 1991. godine se uglavnom transformiraju u postrojbe ZNG-a, a regionalne nastavljaju s egzistencijom (i djelovanjem) kao policijske postrojbe do kraja Domovinskog rata. Aktivnosti i potrebe na terenu diktirale su niz zakonskih i organizacijskih reformi, uključujući i nastanak posebnog odjela/sektora, te preimenovanje postrojbi u specijalne jedinice policije. Osnutak ovih postrojbi pokazao se kao ključan potez 1991. godine za organiziranje obrane Republike Hrvatske, te kao iznimno važan element u procesu oslobađanja okupiranih teritorija od 1992. do kraja 1995. godine.

SAŽETCI IZLAGANJA

Ivan MARJANOVIĆ
Hrvatski institut za povijest
Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje
Slavonski Brod

JAVNI RED I SIGURNOST U STATUTIMA SREDNJOVJEKOVNIH I RANONOVOVJEKOVNIH DALMATINSKIH KOMUNA

Statuti dalmatinskih komuna u srednjem i ranom novom vijeku uređivali su pravni, politički, društveni i ekonomski život zajednice. Jedno od ključnih pitanja opstanka dalmatinskih komuna u vrijeme čestih prijetnji vanjskih, ali i potencijalno unutarnjih neprijatelja, bilo je pitanje javnog reda i sigurnosti. Konkretnije na koji je način gradska vlast u svojim statutima organizirala održavanje javnog reda i sigurnosti i koje je elemente sigurnosti smatrala najvažnijima i detaljno ih propisala. Komunalni oblik uređenja u navedenom razdoblju označava prijelazni oblik između neformalnog i formalnog udruživanja u pogledu sigurnosti, odnosno, plemstvo i građanstvo privremeno je preuzimalo različite sigurnosne funkcije u gradu, koje sadrže elemente redarstvene djelatnosti, i za to dobivalo plaću. Naravno, još uvijek nisu postojale jedinstvene profesionalne jedinice već su različiti redarstveni poslovi bili povjereni različiti službenicima. Osim toga rad će opisati statutarne odredbe, u pogledu obvezi i kazni, kojima su dalmatinske komune osigurale veću sigurnost unutar grada.

Stoga, namjera je ovog rada na temelju statuta dalmatinskih komuna (Korčule, Dubrovnika, Brača, Zadra, Lastova, Splita, Trogira, Hvara, Mljeta i Šibenika) i uz pomoć drugih izvora prikazati kako su navedene komune u statutima uredile javni red i sigurnost, odnosno: koje su službe i na koji način vršile proto-redarstvenu djelatnost i koje su druge odredbe propisane radi stvaranja veće sigurnosti u komuni.

Gordan RAVANČIĆ
Hrvatski institut za povijest
Zagreb

KACAMORTI - ZDRAVSTVENI DJELATNICI ILI REDARSTVENICI PREDMODERNOG DUBROVNIKA

U izlaganju prikazat će se razvoj službe kacamorata - dubrovačkih službenika koji su brinuli o organizaciji života u gradu tijekom epidemija kuge, i koji su zapravo prethodnici javne zdravstvene službe u Dubrovniku. No, njihove ovlasti tijekom epidemija nisu bile samo javno-zdravstvene nego su imali dužnost i pravo čak i kazneno progoniti one koji nisu poštovali odredbe za zaštitu od epidemija. Štoviše, postoje i primjeri izricanja smrtnih kazni. U tom smislu analizirat će se njihova uloga u gradskoj upravi predmodernog Dubrovnika.

Alexander BUCZYNSKI
Hrvatski institut za povijest
Zagreb

SEREŽANSKI ČUVARI HRVATSKE GRANICE

Za serežane se u enciklopedijskim i leksikografskim natuknicama često ističe da su činili elitnu vojnu i redarstvenu postrojbu na području Hrvatsko-slavonske vojne krajine čija je glavna zadaća bila čuvanje granice s Osmanskim Carstvom i provođenje sigurnosnih policijskih mjera na području pukovnije kojoj su pripadali. U slučaju rata ili nekog vojnog pohoda bili su mobilizirani poput ostalih pripadnika krajiških pješačkih pukovnija. Tako su, između ostaloga, pod zapovjedništvom bana Josipa Jelačića sudjelovali i u slamanju revolucije u Beču 1848. godine. Serežani za razliku od ostalih krajiških pješaka nisu nosili regularnu vojnu odoru već narodno ruho s neizostavnom crvenom kabanicom, a bili su naoružani puškom, para pištolja (kubura) i jataganom. Svojom prepoznatljivom "folklornom" pojavom počeli su, u tijeku 19. stoljeća, utjelovljivati Vojnu krajinu. Slika o njima varirala je od pozitivnog do krajnje negativnog. Romantični putnici i putopisci znali su ih opisivati kao bajkovite ratnike iz nekih davnih zaboravljenih vremena, dok su u novinama i pamfletima bečkih revolucionara bili prikazani kao krvoločni razbojnici koji su nastavili neslavnu tradiciju Trenkovih pandura. No, koliko su informacije o njima koje i dandanas prevladavaju uopće točne? Tko su zapravo bili serežani, na koji su način novačeni, kako su ustrojeni i zašto su uživali povlašteni status? Kakva je, konačno, bila njihova sudbina nakon razvojačenja Vojne krajine? U potrazi za odgovorima na ta pitanja u ovom će izlaganju biti predstavljeni rezultati najnovijih istraživanja povijesti Vojne krajine.

Vedran KLAUŽER

Hrvatski institut za povijest

Zagreb

POMORSKI SEREŽANI U 18. I 19. STOLJEĆU – ZAČECI HABSBURŠKE POMORSKE POLICIJE NA JADRANU

Angažman Habsburške Monarhije u uspostavi vlastitih mornaričkih snaga na Jadranskom moru i njegovom istočnom priobalju moguće je pratiti od početaka 18. stoljeća. Naime, uspostavom slobodne morske plovidbe Jadranom koju je car Karlo VI. proglasio 1717. godine uspostavom mira nakon Rata za španjolsku baštinu (1701.-1714.) dolazi do prvih napora i pomaka u traženju praktičnih rješenja organizacije habsburške mornarice. Pokušaji i proces organizacije mornarice tekao je sporo ometan neprestanim narednim vojnim konfliktima Rata za austrijsko naslijeđe (1749.-1748.), Sedmogodišnjeg rata (1756.-1763), Rata za Bavarsku (1778.-1779.) te Austro-turskog rata (1788.-1791). Iako su svi navedeni vojni konflikti odvlačili stratešku pozornost Habsburgovaca od pomorsko-vojnih strategija prema vojnim angažmanima kopnenih snaga u ratnim kampanjama na ratištima diljem Europe, proces uspostave mornarice i pripadajućih vojno-redarstvenih jedinica i struktura na Jadranu postao je akutna nužnost. Naime, većina neprijateljskih država Habsburške Monarhije je u navedenim ratovima, bilo vlastitim mornaričkim snagama bilo putem angažiranja savezničkog brodograditelja ili pak poticanjem i podržavanjem berberskih pirata s područja sjeverne Afrike, vršila stalni pritisak pomorskih napada na austrijsko trgovačko brodograditelje i tako ugrožavala njen postojeći pomorski trgovačko-vojni položaj koncentriran prije pada Mletačke Republike 1797. godine na uski pojas priobalja uokolo Trsta, te akvatorija Rijeke, Bakra, Kraljevice, Senja i Karlobaga. Habsburške vlasti stoga inicijalno počinju organizaciju naoružavanja postojećih civilnih trgovačkih brodova topovima i vojnim posadama novačenim s područja Vojne krajine (Ličke i Otočke pukovnije). U iste svrhe kao sljedeću fazu razvoja mornaričkih snaga vlasti Habsburške Monarhije od sredine 18. stoljeća osposobljavaju i niz manjih plovila za svrhe izviđanja i patroliranja s ciljem razbijanja upada navedenih pirata i manjih neprijateljskih brodova. Iz navedenog pomorskog sistema će se tako od kraja 18. stoljeća razvijati i sustav manjih plovila namijenjenih zadaćama koje su i danas jedno od obilježja pomorske policije: nadzor pograničnog morskog pojasa i inspekcijско-carinski nadzor protiv krijumčarenja roba. U Senju i drugim lučkim gradovima se uspostavljaju grupacije manjih patrolnih čamaca čiju će posadu pored zapovjednika činiti i naoružani odred krajiških serežana inače angažiranih za nadzor pograničja i kopnene granične crte prema Osmanskome Carstvu. U izlaganju će se stoga prikazati razvoj i aktivnosti (plovidbene rute i sektori djelovanja) navedenih patrolnih serežanskih plovila. Prikazati će se i zapovjedna hijerarhija i struktura njihovih posada, financijski okvir (plaće osoblja), te poimenični popisi navedenih službenika. Donijeti će se i pregled opremljenosti navedenih plovila (naoružanje, oprema) i tipski izgled kako bi se kumulativno prikazao navedeni proces početaka organizacije pomorske policije na Jadranu tijekom 18. i ranog 19. stoljeća.

Juraj BALIĆ

Hrvatski institut za povijest

Zagreb

VOJNA ULOGA I ORGANIZACIJA SEREŽANA U SKLOPU LIČKE PUKOVNIJE

Vojna krajina u XVIII. i XIX. stoljeću predstavljala je važno vrelo kvalitetne vojne snage na koju su se oslanjali habsburški vladari. Preustrojem vojnokrajiškog sustava sredinom XVIII. stoljeća krajišnici postaju regularni vojnici koji su se koristili kao laki pješaci u vojno-taktičkom smislu. Ta vojna profesionalizacija podrazumijevala je i uspostavu veće razine discipline te reda, kako u krajiškim vojnim redovima, tako i u cijelom krajiškom društvu. U tom kontekstu javljaju se posebne vojno-redarstvene jedinice – serežani. Njihove zadaće uključivale su nadzor habsburško-osmanske granice i sprječavanje svakog ilegalnog prelaska, kao i održavanje reda i mira, što je podrazumijevalo potjeru za dezerterima i razbojnicima. No, jednako tako, ove su se jedinice koristile u ratovima kao posebne vojne jedinice. Upravo ta njihova vojna uloga u središtu je pažnje ovoga izlaganja. Na temelju analize izvorne građe, točnije vojnih popisa, prikazat će se ratno iskustvo serežana iz Ličke pukovnije u Austro-turskom ratu (1788. – 1791.) kao i organizacija serežanskog odreda u sklopu navedene krajiške jedinice nakon rata.

Antoaneta MJEDA

Policijska akademija „Prvi hrvatski redarstvenik“

Zagreb

**POVIJEST POLICIJE NA HRVATSKIM PROSTORIMA OD
9. STOLJEĆA DO DANAS (KROZ ZBORNIKE I ZBIRKE
ZAKONA, SLUŽBENE LISTOVE FNRJ I SFRJ, NARODNE
NOVINE TE IZDANJA MINISTARSTVA UNUTARNJIH
POSLOVA)**

Otkako postoje ljudske zajednice, postoji i potreba za očuvanjem njihovog reda i mira. Ta se potreba u feudalno vrijeme na hrvatskim prostorima ispunjavala u pet sljedećih oblika: noćna straža, profesionalna straža, vojna postrojba koja je služila i kao mjesno/područno redarstvo, plemićka straža te županijska straža. S vremenom je prevladao sustav profesionalne straže koja prerasta u redarstvo, ali samo na području određenog mjesta, dok s njegovom centralizacijom započinje tek grof Johann Anton Pergen pod rimsko-njemačkim carem i hrvatsko-ugarskim kraljem Josipom II. krajem 18. stoljeća. Od godine 1848. nastavlja se s poboljšavanjem organizacije i profesionalizacijom redarstva, sam termin "redarstvo" postaje službeni naziv, a uvodi se i oružništvo kao oružana sila koja pomaže redarstvu. Upravo je cilj ove izložbe pružiti sažeti povijesni pregled razvoja policije na hrvatskim prostorima počevši od navedenih najranijih oblika redarstva, zatim njihovu postupnu modernizaciju kroz razdoblja monarhije, NDH i socijalističke Jugoslavije, te, na kraju, noviji razvoj sve do današnje suvremene hrvatske policije. Pritom će nešto veći fokus biti na 20. i 21. stoljeću jer se kao glavni izlošci izlažu pojedini stari *Zbornici zakona, Zbirke zakona, Službeni listovi FNRJ, Službeni listovi SFRJ te Narodne novine*; odnosno, zakonski propisi vezani uz policiju koji se u njima nalaze. Uz taj dio knjižničnog fonda Knjižnično-informacijskog centra Policijske akademije "Prvi hrvatski redarstvenik", izložit će se i određena povijesna izdanja Ministarstva unutarnjih poslova, tj. prijašnjih upravnih organizacija pod kojima se nalazila policija na hrvatskim prostorima. Izlošci će biti popraćeni povijesnim kontekstom, crtežima, slikama i fotografijama pojedinih povijesnih policijskih formacija, kao i značajnih ličnosti.

Željko KARAS

Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti

Zagreb

OVLASTI ZA KRIMINALISTIČKO ISTRAŽIVANJE U ZAVODU REDARSTVENIH AGENATA IZ 1885.

Autor u radu analizira ovlasti prve formalne jedinice kriminalističkog redarstva koja je osnovana u Zagrebu 1885. pod nazivom *Zavod redarstvenih agenata*. Kriminalističko redarstvo je nastalo u Francuskoj 1811. godine (franc. *Sûreté nationale*) kao specijalizirani dio redarstva sa svrhom istraživanja složenijih pojava kriminala primjenom prilagođenih ovlasti koje su nastale temeljem novih stručnih znanja kriminalistike u okviru postupanja različitog od načina rada običnog redarstva. Iz Francuske se takav model kriminalističkog redarstva proširio na veće europske gradove, isprva kroz neformalne jedinice te zatim formalnim utemeljenjem, a takva kretanja su došla i do Zagreba 1882. uvođenjem civilnih redarstvenika, te zatim formalnim utemeljenjem Zavoda 1885. godine.

Nastanak jedinica kriminalističkog redarstva rezultat je više čimbenika kao što je povećanje složenosti kriminaliteta, organiziranosti počinitelja te razvoja kriminalistike kao znanosti koja je omogućila kvalitetnije istraživanje kaznenih djela kroz nove ovlasti i poboljšanje taktike dotadašnjih ovlasti. Potreba za poboljšavanjem stručnosti u radu naglašavana je kroz negativne posljedice neosnovano osuđenih osoba i neuspješnosti običnog redarstva u razjašnjavanju složenijih kaznenih djela, radi čega je primjerice dio zagrebačkih trgovaca jedno vrijeme podupirao oblik privatnog redarstva (dućanske straže).

Nastanak kriminalističkog redarstva u Zagrebu je na općenitoj razini institucionalni odraz europskih kretanja provedenih kroz birokratski model Austro-Ugarskog carstva, ali će autor u radu s ciljem pronalaska hrvatskih posebnosti nastojati pronaći specifične karakteristike i povezivati ih s mogućim razlozima nastanka te pojavama kriminaliteta po kojima je područje Hrvatske bilo poznato do kraja 19. stoljeća (razbojničke skupine). Tendencije koje su bile uočene u ovlastima kriminalističkog redarstva u europskim sustavima poput razvoja većeg broja novih radnji u kriminalističkoj taktici i širenje uporabe kriminalističke tehnike (prikupljanje tragova na mjestu događaja, metode identifikacije) bit će istražene u hrvatskom razvoju kriminalističkih jedinica.

Autor u radu koristi metodu istraživanja povijesnih dokumenata, spisa, propisa i priručnika. Rezultati rada će omogućiti uvid u obilježja hrvatskih kriminalističkih jedinica i usporedbu sa stručnim kretanjima u Europi.

Danijel VOJAK

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Zagreb

ONI SU PRAVA MUKA I POKORA ILI IZ POVIJESTI ODNOSA REDARSTAVA PREMA ROMIMA U BANSKOJ HRVATSKOJ

Romsko stanovništvo naselilo se na u drugoj polovini 14. stoljeća na hrvatska područja i njihova povijest suživota na ovim područjima nerijetko je bila obilježena razdobljima u kojima su vlasti provodile represivnu politiku s ciljem njihove asimilacije u većinsko društvo. Jedno od takvih razdoblja bilo je u drugoj polovini 19. stoljeća, kada su vlasti Banske Hrvatske nastojale nizom odredbi regulirati zakonski položaj Roma. Fokus takve politike bio je na sprečavanju nomadskog kretanja romskog stanovništva i i njihovom prisiljavanju na sjedilački način života, provođenju sustava kontrole njihovog kretanja putem stalnih provjera i uvođenju kod Roma osobnih identifikacijskih dokumenata. Vlasti Banske Hrvatske su provodile ovakvu politiku putem redarstvenih tijela. U izlaganju će se analizirati odnos redarstvenih tijela prema romskom stanovništvu u Banskoj Hrvatskoj. Posebno se će se istražiti način postupanja redarstva prema Romima te problemi s kojima su se suočavali u samom postupanju. Istraživanje će obuhvatiti promišljanja Milana Mizlera, koji je bio jedan od utemeljitelja suvremenog redarstva u Hrvatskoj, o Romima kao problemu za javni red i sigurnost, a koji su bili zabilježeni u stručnim publikacija za postupanje redarstva.

Silvija PEJAKOVIĆ-ĐIPIĆ

Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti

Zagreb

MIZLEROVA POTRAŽNA SLUŽBA IZ 1909. – KRIMINALISTIČKA TAKTIKA NEKAD I DANAS

Autorica u radu analizira Mizlerovo djelo Potražna služba objavljeno 1909. godine. Kriminalističko-taktičke radnje i metode rada oružnika, predstavnika hrvatskih tijela javne sigurnosti opsežno su predstavljene u Mizlerovoj Potražnoj službi. Navedena knjiga smatra se prvom knjigom iz kriminalistike koja je objavljena u Hrvatskoj, te je više desetljeća bila najopsežnija knjiga koja se bavila kriminalističkim pitanjima (Karas, 2019). Mizlerovi uzori za pisanje Potražne službe bili su knjige Hansa Grossa, „Lehrbuch für den Ausforschungsdienst der k. k. Gendarmerie“, objavljena u Grazu 1895. godine i „Handbuch für Untersuchungsrichter“ (Priručnik za istražne suce) objavljena u Münchenu 1904. godine. Kao izvor Mizleru je također poslužila i Weingartova knjiga „Kriminaltaktik“ objavljena u Leipzigu 1904. godine. Mizler je 1907. godine u Grazu osobno posjetio Hansa Grossa i molio dopuštenje za upotrebu njegovih djela za pisanje Potražne službe. Predmet istraživanja u ovom radu su najznačajnije kriminalističko taktičke radnje prema Mizlerovom priručniku za oružnike s početka 20. stoljeća koje će biti uspoređene s radnjama koje se danas provode prema pravilima kriminalističke struke i znanosti. Poredbena analiza uključit će istraživanje sličnosti, razlika i posebnosti u kriminalističko-taktičkim radnjama prema Mizlerovoj Potražnoj službi i prema Grossovom Priručniku za istražne suce. Naglasak će biti stavljen na posebnosti provođenja izvida u razmatranom povijesnom vremenu.

Višnja LACHNER
Pravni fakultet u Osijeku
Osijek

Jelena KASAP
Pravni fakultet u Osijeku
Osijek

REDARSTVENA DJELATNOST U SLOBODNOM I KRALJEVSKOM GRADU OSIJEKU KRAJEM 19. I U PRVOJ POLOVICI 20. STOLJEĆA

Redarstvo je služba povjerena upravnim organima, kao briga za osiguranje mira, reda i javne sigurnosti. Treba razlikovati mjesno i zemaljsko, odnosno državno redarstvo. Upravljanje mjesnim redarstvom u nadležnosti je seoskih i gradskih općina (Zakon o uređenju općina iz 1870. i Zakon od 21. lipnja 1895. o ustroju gradskih općina) i odnosi se na red i sigurnost u općinskom području. Zemaljsko, odnosno državno redarstvo u djelokrugu je upravno-redarstvenih oblasti, a vrše ga gradska poglavarstva i kotarske oblasti. U gradskim općinama postoje posebni Statuti za redarstvenu stražu i službu redarstvenih organa (detektiva, agenata, sajm. nadzornika itd.), kao redarstvene oblasti prvog stupnja. Sukladno tome, u radu se upozorava na temeljna obilježja sustava redarstvene vlasti na području grada Osijeka. Autori analiziraju na sustavan način, zakonske i druge propise koji su uređivali i rješavali ovu problematiku, tj. propise koji su regulirali djelovanje gradskog redarstva u gradu Osijeku krajem 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća. Sukladno tome, u ovom radu autori analiziraju i sustavno proučavaju osnivanje, razvoj i djelovanje redarstvene straže, Zavoda redarstvenih agenata, Kraljevskog redarstvenog povjereništva i moralne policije (redarstvo čudorednosti) koji su djelovali u sklopu osječke gradske uprave. Upoznajući se s radom i djelovanjem navedenih gradskih ureda, autori ističu kako je ova ustanova vrlo važna u povijesti grada Osijeka, posebice u njegovoj društvenoj povijesti jer pokazuje s jedne strane kakvi su bili društveni uvjeti života u gradu Osijeku, a s druge strane, ukazuje na skrb i brigu gradskih vlasti o pitanjima koja su bila iz djelokruga društvene skrbi za stanovnike grada Osijeka.

Marko VUKIČEVIĆ
Hrvatski institut za povijest
Zagreb

DJELOVANJE ZAGREBAČKE GRADSKJE REDARSTVENE STRAŽE TIJEKOM PRVOG SVJETSKOG RATA (1914. – 1918.)

Cilj izlaganja je analizom i usporedbom neobjavljene arhivske građe, objavljenih izvora, onodobnih tiskovina i relevantne literature istražiti djelovanje Gradske redarstvene straže slobodnog i kraljevskog glavnog grada Zagreba neposredno prije i tijekom Prvoga svjetskog rata. Nadležnost Gradske redarstvene straže za provođenje policijsko-redarstvenih poslova bila je ograničena isključivo na gradsko područje. Njezine operativne sastavnice bile su temeljna, pješaka i konjanička straža te „kriminalni odsjek“, kriminalistička policija. Treba istaknuti da je učinkovitost zagrebačkog redarstva do 1914. godine bila velika, jer je zagrebačka kriminalistička policija u istragama primjenjivala tada najnovije i najmodernije kriminalističke tehnike poput daktiloskopije i fotografske tehnike.

Prijelom u radu Gradske redarstvene straže označilo je uvođenje izvanrednog stanja te proglašenje djelomične i opće mobilizacije u srpnju i kolovozu 1914. godine. Izbijanje Prvog svjetskog rata višestruko se odrazilo na mogućnosti djelovanja zagrebačkog redarstva. Veći broj redarstvenih stražara (pripadnika temeljne policije), redarstvenih agenata (inspektora) te činovnika bio je pozvan u vojnu službu i poslan na bojišnicu, što je uzrokovalo niz operativnih problema u radu gradske policije. Također, tijekom ratnih godina gospodarska kriza, nestašice i pad životnog standarda uzrokovali su porast određenih ilegalnih aktivnosti na gradskom području koje su bile do neke mjere povezane i s vojnim te trgovačko-prometnim značajem Zagreba u promatranom razdoblju.

U izlaganju nastojat će se odgovoriti na pitanja kako se rat odrazio na djelovanje zagrebačke Gradske redarstvene straže i na koje se načine nastojalo ublažiti operativne probleme te kako se rat odrazio na sigurnosno stanje u gradu.

Ira BECK
Zagreb

MILAN MIZLER – EX PRIVATA

U izlaganju se redom navode biografska facta – obiteljsko rodoslovlje, okruženje, školovanje i karijerni slijed Milana Mizlera prema svjedočenju njegove kćeri i sačuvanih službenih ili privatnih dokumenata, fotografija, privatnih pisama i sl. Činjenice koje se navode o karijeri tiču se ponajviše njegovog rada u oružničkim snagama Austro-Ugarske Monarhije, Kraljevine SHS – Jugoslavije, NDH. Osim toga spominje se i njegovo sudjelovanje u radu Družbe “Braća hrvatskog zmaja”. Također iznosi se i njegov stručni i beletristički spisateljski opus - stručni priručnici za potrebe redarstva i organa javne sigurnosti, novele. Predstavlja se i njegova uključenost u hrvatskom kulturnom prostoru, prijateljevanje sa znamenitim pojedincima toga doba. Ističe se i njegovo zanimanje za životinje, napose za dresuru policijskih pasa. Upućuje se i da je veliku pažnju posvećivao obiteljskom imanju u Srijemu, naročito održavanju vinograda. Navode se i neki isječci iz obiteljskog života, odnos prema najbližima, napose ženama u obitelji.

Marijan JOZIĆ

Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti
Zagreb

Ivan CRNJAC

Poliklinika SUVAG
Zagreb

REDARSTVO NA PODRUČJU HRVATSKE IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

Cilj je ovog rada dati uvid u ustroj, organizaciju službe i glavne karakteristike redarstva na području Hrvatske u razdoblju između dva svjetska rata. U razdoblju od 1918.-1941., redarstvo na području Hrvatske bilo je organizirano pod okriljem Države SHS i kasnije Kraljevine Jugoslavije. Redarstvo je, kako je to bilo uobičajeno u ostatku evropskog kontinenta, bilo zaduženo za održavanje javnog reda i mira, provođenje zakona i sigurnost građana.

Nakon ujedinjenja 1918. godine u jednu državu, Jugoslavija se suočila sa složenim izazovima harmonizacije šest različitih pravnih područja. Politički predstavnici nisu bili spremni potpuno se odreći postojećih upravnih aparata kako bi stvorili jedinstvenu državnu upravu. Organizacija policijske službe također je varirala u različitim pokrajinama sve do razdoblja diktature, kada je došlo do unifikacije. U tom kontekstu, donošenje propisa o unutrašnjoj upravi i policiji od 1929. do 1931. godine predstavljalo je značajan korak ka trajnom uspostavljanju jugoslavenske upravne i policijske prakse. Ti propisi postavili su temelje za usklađivanje i ujednačavanje policijskih procedura u cijeloj zemlji. Ova inicijativa je imala za cilj stvaranje efikasne i koordinirane policijske službe koja bi mogla adekvatno reagirati na izazove sigurnosti i održavanje javnog reda i mira.

Dakle, djelovanje redarstva bilo je neorganizirano sve do donošenja Zakona o gradskoj straži / policiji 1931. godine. Tek je taj zakon osigurao jedinstvenu organizaciju i djelovanje redarstva, koje je trajalo do kraja Kraljevine. Unifikacija policijske službe u Jugoslaviji predstavljala je važan korak ka jačanju vlasti centralne države i smanjenju autonomije pojedinih regija u ovom području. Ovi propisi su osigurali uspostavljanje jedinstvenih standarda i protokola za policijske snage širom zemlje, čime se povećala koordinacija i efikasnost rada policijskih agencija.

U Kraljevini SHS, Ministarstvo unutarnjih poslova imalo je ključnu ulogu u pregovorima oko formiranja vlade. Smatralo se da oni koji su kontrolirali unutarnju upravu, administrativni aparat i veći dio represivnog sustava imaju prednost prilikom izbora. U svih sedam održanih izbora za Narodnu skupštinu u Kraljevini SHS / Jugoslaviji, stranke ili liste koje su bile na čelu MUP-a su pobijedile. Redarstvo ili gradska policija predstavljalo je najnižu razinu snage oružja. Za razliku od vojske ili oružništva, policija je bila financirana na lokalnoj razini, što znači da su se gradovi i općine brinuli o njenom financiranju. Iako je policija imala elemente represivnog djelovanja, njen je rad bio usmjeren na organizaciju svakodnevnog života u urbanim područjima, kao što su regulacija prometa i komunalnih pitanja.

Važno je napomenuti da je organizacija redarstva u to vrijeme bila podložna promjenama i prilagodbama, usko vezanima uz aktualnu političku situaciju, kako bi se zadovoljile potrebe i izazovi tog razdoblja. Kad govorimo o Hrvatskoj kao sastavnoj jedinici tadašnje države, uprava redarstva bila je centralizirana, središnja uprava se nalazila u Zagrebu, dok su lokalne jedinice bile raspoređene na terenu.

Vladimir GEIGER
Hrvatski institut za povijest
Zagreb

**HRVATSKA KRIMINALNA SKUPINA KRIVOTVORITELJA
NOVCA U BLEDU I ZAGREBU 1920. GODINE I
DJELOVANJE SLOVENSKEG I ZAGREBAČKOG
REDARSTVA U OTKRIVANJU I UHIĆENJU
KRIVOTVORITELJA**

Unatoč strogim zakonskim sankcijama propisanim za krivotvorenje i stavljanje u optjecaj krivotvorenog novca u svim zakonodavstvima, pojava krivotvorina je učestala. Nakon Prvoga svjetskog rata krivotvorenje novca u Europi i drugdje po svijetu, kao poseban oblik kriminaliteta, ponekad i politički motiviran, i unatoč što je zaštita novčanica od krivotvorenja postala bolja sustavnija, uzelo je znatnog maha. Učestalo je krivotvorenje i novca Kraljevstva/Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca/Jugoslavije, nerijetko i uspješno, u većim ili manjim količinama, od pojedinaca ili skupina motiviranih stjecanjem protupravne koristi. Krivotvorine novca posebno u većim količinama i uspješnije izvedene nanose štetu i pojedincima, građanima, koji takav novac prime, a i od znatne su opasnosti za državnu privredu i monetarnu sigurnost.

U rujnu 1920. godine redarstvo Kraljevstva SHS je otkrilo u Sloveniji (Bled), zatim i uhitilo u Zagrebu, Sisku, u Bosni te i u Austriji u Beču, dobro opremljenu hrvatsku kriminalnu skupinu koja je u iznajmljenoj vili nedaleko Bleda te u Vugrovcu nedaleko Zagreba krivotvorila austrijske i čehoslovačke krunske novčanice, dinarsko-krunske novčanice Ministarstva financija Kraljevstva SHS te i markice za nostrifikaciju krunskih novčanica Kraljevstva SHS. Glavni krivotvoritelji i rasturači krivotvorina osuđeni su u Zagrebu potkraj 1921. godine na višegodišnje robije. Riječ je o jednom od najznačajnijih slučajeva krivotvorenja novca u Kraljevstvu /Kraljevini SHS.

U izlaganju se ovaj kriminalni slučaj krivotvorenja novca i djelovanje policije (redarstva) u otkrivanju krivotvorina i krivotvoritelja, koji se u dosadašnjoj historiografskoj, novčarskoj, numizmatičkoj i kriminalističkoj literaturi spominje tek ukratko u nekoliko rečenica, prikazuje opširnije i sa nizom novih podataka, a na temelju ponajprije onovremenoga slovenskog i hrvatskog tiska i do sada neobjavljenog arhivskog gradiva iz fonda Ministarstva unutrašnjih poslova Kraljevine Jugoslavije (Arhiv Jugoslavije, Beograd, Republika Srbija).

Mario STIPANČEVIĆ
Hrvatski državni arhiv
Zagreb

**JANKO BEDEKOVIĆ – SKICA BIOGRAFIJE
„NAJOPASNIJEGA“ ZAGREBAČKOG POLICAJCA**

Potomak starih turopoljskih plemenitaških obitelji, doktor prava, policijski službenik od samih početaka profesionalne karijere, nemilosrdni progonitelj protivnika Austro-Ugarske i jugoslavenske monarhije, načitan intelektualac i autor nekoliko knjiga, gimnastičar, sokolski „prednjak“, alkoholičar i kozer, ljubitelj lijepe umjetnosti i stručnjak za bidermajer Janko Bedeković (Zaprešić, 15. VII. 1885. – Zagreb, 9. IV. 1938.), središnja je tema izlaganja koje bi osim raščlanjivanja njegova djelovanja i uistinu višeslojne osobnosti trebalo prikazati i obrise međuratnoga policijskoga aparata u hrvatskoj metropoli kao i policijski teror onodobnoga karađorđevićevskog režima. Na čelu se zagrebačkoga redarstva nalazio dvaput (1924.-1925. i 1929.-1932.), vremenski ne pretjerano dugo, ali sasvim dovoljno da u svijest onodobnoga zagrebačkog, a uvelike hrvatskoga društva utisne neizbrisivi pečat organiziranoga nasilja prema političkim neistomišljenicima centralističkoga državnog poretka.

Davor KALEM

Policijska škola „Josip Jović“

Zagreb

NASTANAK I DJELOVANJE ŽANDARMERIJE NA PODRUČJU BANOVINE HRVATSKE

U radu će biti prikazana povijest nastanka žandarmerije u svijetu te nastavak i djelovanje žandarmerije na području Banovine Hrvatske. Prikazat će se organizacija, profesionalni standardi i ovlasti koje je žandarmerija imala tijekom svoga djelovanja te posebno utjecaj žandarmerije na sigurnosne prilike u Banovini Hrvatskoj.

Davor KOVAČIĆ
Hrvatski institut za povijest
Zagreb

REDARSTVO U NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ (NDH)

U NDH je bila ustrojena vrlo razgranata redarstveno-obavještajna mreža s mnogobrojnim centrima i kadrom koji je pokrивao cijelu državu. Ustrojstvo raznih odjela redarstva NDH bilo je vrlo složeno i stalno je mijenjano. Poseban problem u radu redarstveno-obavještajne službe predstavljalo je to što je područje NDH bilo pokriveno mrežom drugih, uglavnom neprijateljski obavještajnih službi, koje su mahom bile bolje ustrojene, osposobljenje i opremljene. Stoga se velika energija trošila na njihovo otkrivanje, nadziranje i neutraliziranje.

Zakonskom odredbom od 4. svibnja 1941. osnovano je Ravnateljstvo za javni red i sigurnost (RAVSIGUR) kao redovita redarstvena ustanova u NDH. Zakonskom odredbom od 16. kolovoza 1941. osnovana je Ustaška nadzorna služba (UNS) kao posebna redarstvena ustanova ustaškog pokreta. Eugen Dido Kvaternik je istodobno bio ravnatelj RAVSIGUR-a i zapovjednik UNS-a i time je praktično postao svemoćni zapovjednik svih redarstvenih, sigurnosnih i obavještajnih službi NDH. Uspostavom nove države vlasti NDH su odmah krenule i u obračun s marginalnim skupinama društva (kriminalci, prosjaci, prostitutke i dr.) koje su bile neprimjerene utvrđenoj arijevskej čistoći hrvatskoga naroda.

Nikica BARIĆ

Hrvatski institut za povijest

Zagreb

**O SLUŽBI JAVNE SIGURNOSTI I NARODNOJ MILICIJI
FEDERALNE DRŽAVE/NARODNE REPUBLIKE HRVATSKE,
1944.-1946.**

U prilogu će biti prikazano kako je u sklopu Odjela za unutarnju upravu Predsjedništva Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH) razvijana služba javne sigurnosti, odnosno kako su osnivane jedinice narodne milicije, zadužene za osnivanje javnoga reda i mira. Odjel za unutarnju upravu Predsjedništva ZAVNOH-a je ove poslove počeo provoditi tijekom 1944. godine, kako bi se na područjima koja su bila pod nadzorom Narodnooslobodilačke vojske, odnosno Narodnooslobodilačkog pokreta, mogao čuvati javni red i mir i suzbijati različiti oblici kriminala. S krajem Drugoga svjetskoga rata nove narodne vlasti pod vodstvom Komunističke partije Jugoslavije mogle su u potpunosti preuzeti i uspostaviti svoju vlast, pri čemu su čuvanje javnoga reda i mira, kao i borba protiv kriminala bili važna pitanja o kojima su nove vlasti morale voditi računa.

Prilog će pokušati, u osnovnim crtama, prikazati organizaciju službe javne sigurnosti, odnosno narodne milicije i koji su bili glavni problemi s kojima su se navedene organizacije morale baviti krajem rata i u neposrednom poraću.

Dražen KRALJ

Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti
Zagreb

Mile KLANAC

Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti
Zagreb

Josip MEDVED

Ravnateljstvo policije, MUP RH
Zagreb

TERITORIJALNA PODJELA I ORGANIZACIJA OPERATIVNOG RADA SUP-a ZAGREB 1967. - 1969.

Operativni rad službi sigurnosti a posebno policije podložan je društvenim promjenama i okolnostima koje utječu na stratešku odrednicu u kojim pravcima se kreće razvoj i djelovanje ove službe. Proces u SFRJ koji je započeo „Brijunskim plenumom” 1966. godine predstavlja prekretnicu u procesu svojevrsne decentralizacije službe milicije, ali i unutarnje reorganizacije sa ciljem drugačijih pogleda na operativno djelovanje i unaprjeđenje rada na područjima djelovanja stanica javne sigurnosti u okvirima Sekretarijata unutrašnjih poslova. Nova teritorijalna podjela iz 1967. godine koja se nazivala i rajonizacija, u okviru Sekretarijata unutrašnjih poslova Zagreb, uvodi potpuno novi pristup organiziranju operativnog rada na staničnim područjima, koji u konačnici 1968. i 1969. godine rezultira Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji SUP-a Zagreb. Na osnovu navedenih propisa koji definiraju reformu, pokreće se proces ustaljivanja rada milicionara na određenom teritorijalnom sektoru, sa ciljem što bolje povezanosti sa građanima, te detekciji i rješavanja sigurnosnih događaja, što predstavlja svojevrsni oblik rada „policije u zajednici” kakav poznajemo u današnje vrijeme. Ovaj iskorak u reformi teritorijalne podjele staničnog područja djelovanja milicije i danas predstavlja osnovu organiziranja i planiranja rada na razini policijskih uprava i postaja. U ovom radu pokušava se prikazati odnos između događanja 1966. godine kao uzroka i reforme rada milicije kao posljedice društvenih događaja, ali i kvalitativne promjene u radu milicije na prostoru SUP-a Zagreb. U sadržajnom smislu analiziraju se zakonska i podzakonska rješenja koja imaju direktni utjecaj na ishod procesa koji se opisuje, te se bez ideoloških natruha prikazuju uzroci i razlozi struke u razvoju ideje o unaprjeđenju operativnog djelovanja.

Janja SEKULA GIBAČ

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata

Zagreb

**DJELOVANJE POLICIJSKIH POSTAJA I DIJELA
POLICAJACA SRPSKE NACIONALNOSTI NAKON
VIŠESTRANAČKIH IZBORA 1990. GODINE - PRIMJER
ZAPADNE SLAVONIJE**

U razdoblju nakon višestranačkih izbora održanih u proljeće 1990. u Hrvatskoj, policijske stanice/postaje, odnosno njihovo djelovanje, a posebice lojalnost dijela njihovih pripadnika, bilo je jedno od najosjetljivijih pitanja za novoustrojene hrvatske vlasti. Naime, naslijeđenu iz komunističkog sustava, nacionalnu strukturu djelatnika MUP-a RH obilježavao je nerazmjerno velik postotak Srba u odnosu na njihovu zastupljenost u nacionalnoj strukturi stanovništva Hrvatske. I prve su optužbe kojima su se hrvatske vlasti optuživale za nasljednicu režima Nezavisne Države Hrvatske krenule su upravo iz kninske policijske postaje već početkom srpnja 1990. Rad će na primjeru policijskih postaja u zapadnoj Slavoniji, na temelju dostupne dokumentacije, prikazati pojedine probleme koji su opterećivali rad policijskih postaja u navedenom razdoblju. Posebice bih se osvrnula na djelovanje Srpske demokratske stranke vezano uz rad policijskih postaja, zapošljavanje novog kadra i promjene zapovjednog kadra postaja. Kao i hrvatske vlasti i pobunjeni Srbi shvaćali su važnost policije i policijskih postaja u sukobu koji je postajao sve izgledniji. Stoga su čelnici pobunjenih Srba, kroz lokalne ogranke Srpske demokratske stranke, usmjerili veliku pažnju ovom pitanju, organizirali prosvjede vezano uz kadrovske promjene u postajama, održavali sastanke s čelništvom Sekretarijata unutrašnjih poslova Bjelovar, koji je bio nadležan za to područje i sl. S početkom otvorenog rata, mnogi policajci srpske nacionalnosti otvoreno (u značajnom postotku) prelaze na srpsku stranu i obnašaju visoke funkcije u policijskom i vojnom sustavu pobunjenih Srba zapadne Slavonije.

Darjan GODIĆ

Hrvatski institut za povijest

Zagreb

NASTANAK, USTROJ I DJELOVANJE MILICIJE POBUNJENIH SRBA U LICI 1991. – 1995.

Rad se temelji na arhivskim izvorima Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Jugoslavenske narodne armije, civilnih i vojnih institucija pobunjenih Srba, tisku te literaturi. Dio povjesničara se u svojim znanstvenim radovima bavio problematikom službe unutarnjih poslova pobunjenih Srba na području Like tijekom Domovinskog rata, ali nastanak, razvoj i djelovanje milicijskih snaga prikazali su u osnovnim crtama. Sustav službi sigurnosti na području Like koji je dočekaao početak srpske oružane pobune nastao je u siječnju 1990. te je pokrivaao Općine Donji Lapac, Gospić, Gračac, Otočac i Titova Korenica. Najsjeverniji dijelovi Like nalazili su se u nadležnosti službi sigurnosti sa sjedištem u Karlovcu. U ljeto 1990. istovremeno je u sjevernoj Dalmaciji i Lici izbila srpska oružana pobuna. Nakon izbijanja pobune, prva oružana formacija pobunjenih Srba postala je milicija koju su činili odmetnuti pripadnici Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske. Uz pomoć odmetnute milicije iz hrvatskog ustavnog i teritorijalnog poretka izdvojene su srpske autonomne oblasti. Početkom 1991. pobunjeni Srbi su u Kninu osnovali vlastitu službu unutarnjih poslova. Slično kao i hrvatska policija u početnoj fazi svojeg ustroja, milicija pobunjenih Srba temeljila se na organizaciji i kadrovima bivše socijalističke službe unutarnjih poslova. Pod ingerencijom sekretarijata u Kninu, između ostalog, našla se i odmetnuta milicija u Lici. U ljeto 1991. nastale su oružane snage pobunjenih Srba koje su se većinom temeljile na postojećoj strukturi milicije i Teritorijalne obrane. Važan doprinos u borbama na području Like dali su i pripadnici milicije. Početkom 1992. nastao je Sekretarijat unutrašnjih poslova u Titovoj Korenici koji je bio krovno tijelo kojem su bile podčinjene sve organizacijske cjeline službe unutarnjih poslova pobunjenih Srba na okupiranom području Like. Uz stanice milicije koje su nastale za vrijeme socijalizma, pobunjeni Srbi su u Lici osnovali i nove stanice. Organizacijske cjeline koje su nastale početkom 1992. djelovale su sve do srpskog sloma u operaciji „Oluja“ u kolovozu 1995.